

Nr 429.

Av herr **Hæggbloom m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts propositioner, nr 59, med förslag till lag om gräns mot allmänt vattenområde, m. m. och, nr 60, med förslag till lag om rätt till fiske m. m.*

När det gäller stränder mot öppet hav eller kring större öar torde det inte medföra några större förändringar, om nu gällande huvudregel för gränsdragning mellan enskilt och allmänt fiskeområde utbytes mot i proposition nr 59 föreslagna. Nu gällande regel innebär, att gränsen går 180 meter från stadigt djup av 2 meter, och det nya förslaget innebär, att gränsen drages 300 meter från land, respektive enligt kurvan för högst 3 meters djup. Den nya gränsen är givetvis lättare att bestämma än den gamla regelns stadiga djup av minst 2 meter varit, men detta torde dock nu vara utan större praktisk betydelse, när gränsbestämningar enligt den gamla huvudregeln redan i stor utsträckning äro gjorda och dessa gränser för kustbefolkningen äro välkända. Det nya förslaget till lag om gräns mot allmänt vattenområde torde, när det gäller stränder mot öppet hav och kring öar, föra med sig för lantmäteriväsendet betungande nya lantmäteriförrättningar utan några större gränsändringar och blir alltså en reform med begränsat praktiskt värde. Då lagförslaget i denna del dock av så många remissinstanser lämnats utan anmärkning, vilja vi inte motsätta oss detsamma.

Däremot kunna vi ej acceptera huvudregelns utformning att blott medge enskilt fiskevatten vid fastlandsstrand och kring öar med minst 100 meters längd. Som i lantbruksstyrelsens remissuttalande tydligt framhålles kommer denna regel att medföra mycket stora inskränkningar i nu gällande äganderätt till fiskevatten.

Vi kunna inte anse de skäl avgörande, som anförts för utbytande av den gamla gränsdragningen med enskilt fiskevatten inomskärs och runt även mindre holmar och skär mot regeln att endast ö med 100 meters längd får enskilt fiskevatten runt sina stränder och att blott avstånd på minst 1 000 meter mellan två öar av vardera minst 100 meters längd stänger mot allmänt vattenområde.

Fiskerättskommittén har anført, att den gamla gränsdragningen mellan enskilt vatten inomskärs och allmänt vatten utomskärs var svår att hålla reda på. Dess linjer gingo dock något så när raka från den ena till den andra av de mot öppna havet liggande öarna, holmarna och skären, medan de nya gränserna komma att bilda en mängd inbuktningar med krokiga gränslinjer. I många fall torde dessa buktande gränser bli omöjliga för allmänheten att hålla reda på, medan nuvarande gränser äro respekterade på grund av urgammal hävd eller domstolsutslag eller länsstyrelsers bestämning av gränser

för gemensamhetsfisken. Vad departementschefen anför därom, att nu gällande lagstiftning gett upphov till tvister, är ett argument som föga angår nutiden, då dessa tvister torde vara avgjorda för flertalet fiskevatten, som äro av någon betydelse ur fiskesynpunkt. Det torde däremot inte kunna undvikas, att den nya lagen kommer att ge anledning till nya tvister vid besvärliga gränsfall i fråga om öars längd och mellanliggande vattens bredd, när dessa mått förändras på grund av landhöjningen och skola bestämmas efter så svårtaget mått som normalt vattenstånd i havet.

När ekonomiska synpunkter anföras för överförande till allmänt område av nu i enskild ägo varande fiskevatten kring mindre holmar och skär, så måste därmed avses att åtgärden skall medföra större fiskefångst i dessa vatten. En sådan utveckling måste vi på goda grunder betvivla. Fiskefångstens storlek är inte huvudsakligen beroende av antalet, som har rätt att fånga fisken, utan av fisktillgången. För den enskilda fiskevården har den nuvarande gränsdragningen så långt från fasta landet som »inomskärs» varit av stor betydelse, därför att utsättande av yngel och rom av stationär fisk kunnat beräknas komma fiskerättsinnehavaren på det enskilda vattnet tillgodo. Med allmänt vatten och fri fiskerätt i inträngande stora flikar genom alla mer än 1 000 meter breda öppningar mellan två hundrametersöar, minskas den enskildes möjligheter att själv dra största nyttan av fiskevårdsåtgärder, varför intresset härför kan beräknas minska och minskning av fisketillgången kommer att bli följden.

Att enskilt fiskevatten funnits vid holmar och skär ute vid inomskärsgränsen har vid Sveriges ostkust möjliggjort fiskets bedrivande med fasta redskap, som äro dyrbara i anskaffning och som avpassats för de vattendjup, som funnits på de platser för vilka de iordningstälts. Förlust av förutvarande fiskevatten skulle för ägarna av dessa dyrbara redskap betyda förluster, som kunna bli kännbara för enskilda personer. Om fiskevatten lämpade för fiske med fasta redskap överföras från enskild till allmän ägo förutsätter förslaget till lag om ersättning för mistad fiskerätt (prop. nr 59) att staten genom inlösen skall hålla förutvarande fiskevattensägare skadeslös. Vidare förutsättes att myndighet, som Konungen bestämmer, må medge fasta redskaps utsättande i allmänt vatten. Staten kan knappast göra sig någon förtjänst på sådana fiskevattens överförande från enskild ägare, då väl staten inte kan tillgoda-göra sig större ersättning för vattnets upplåtande till fiske med fast redskap, än som svarar mot lösesumman. Om staten upplåter inlöst, förut enskilt vatten till fiske med fast redskap ökas inte frifisket i någon nämnvärd grad. Ömmar staten för frifisket, och underlåter att upplåta de förvärvade vattnen till fiske med fast redskap, kommer i varje fall ålfisket att minskas avsevärt i södra delarna av landets östra kust efter den nya gränslagens ikraftträdande. För fiskarena, som förut kunnat fiska med fasta redskap på enskilt vatten, men som sedan skulle bedriva samma fiske på allmänt vatten efter tillstånd av myndighet, som Konungen bestämmer, kommer att föreligga den betydande skillnaden, att de på enskilt vatten själva kunnat förebygga skada å fisket med bottengarn från fiskning med andra redskap, men de ha inte samma

möjligheter, om de ha sin fasta redskap uteslutaende på allmänt vatten. Länsstyrelsens rätt att enligt 22 § i förslaget till lag om fiskerätt meddela föreskrifter till skydd för fiske med fast redskap gäller egendomligt nog endast då sådant fiske utövas med stöd av enskild fiskerätt, inte då det sker enligt tillstånd enligt 1 § i samma lagförslag. För ålfisket med fast redskap kan ett sådant förfång från fiske med andra redskap betyda stor skadegörelse. I fråga om mycket betydelsefulla fisken längs Sveriges ostkust, betyder den nya gränsdragningen mot allmänt vattenområde försämrat ekonomiskt utbyte både genom att intresset för fiskevärd hos ägarna till enskilda fiskevatten minskas och genom att gränsdragningen inkräktar på fisket med fast redskap.

Som skäl för ökning av de allmänna områdena på de enskildas bekostnad anföres också rekreationssynpunkter. Någon bevisning för att nuvarande allmänna vattenområden äro ur rekreationssynpunkt otillräckliga anföres dock inte. Det föreligger en betydande skillnad i argumenteringen för denna expropriation av fiskevatten och den motivering, som anfördes för expropriationslagstiftningen i 1947 års jordlagar. Då fick den enskilda äganderätten endast kränkas till gagn för andra jordbruks rationalisering genom en lämplig fastighetsbildning och under förutsättning att icke uppenbar olägenhet tillskyndas markens ägare. Nu skall den enskilda äganderätten till fiskevatten få ge vika för tillgodoseende av rekreationssynpunkter och om hänsyn till olägenheter för den som avträder vatten säges inte ett ord. Enligt vår mening måste dock större betydelse tillmätas de vid kusterna liggande jordbrukens, enkannerligen småbrukens, ekonomiska förhållanden.

Kustjordbrukens ägare äro visserligen inte nu för sitt livsuppehälle så absolut beroende av fiskefångsten, som de voro när hävden om deras ensamrätt till fiske vid den kust, som låg deras boplatser nära, började. Men de ha i allmänhet vid förvärv av sina fastigheter betalt även för fiskevattnet. Dettas värde ingår i deras jordbruks taxeringsvärden och ingår i de hypotek de ställt för sina krediter, varför ändring av äganderättsförhållandena kunna få vittgående konsekvenser. Fiskerättskommittén är t. o. m. klar med, att det kan påverka kustsocknarnas skatteunderlag.

Kustjordbruken längs landets nederbördsfattiga ostkust äro oftast karga med åkerjord bestående av från äldre strandvallar ursköljd sand. Om många av de små kustjordbruken gällar, att jorden är av sådan beskaffenhet, att den ger endast ringa del av inkomsten och utesluter möjligheten att leva allena på jordbruket. Dessa jordbruk ha kunnat existera som försörjningskälla åt en familj endast tack vare det till jordbruket hörande fisket. Fisket spelar för dessa jordbruk ur sysselsättningssynpunkt samma roll som skogen kan göra för småbruken i skogsbygden. Samma olägenhet som följt av att småbruk blivit av med sin skog, kommer att uppstå för de jordbruk vid kusten, som få sina fiskevatten reducerade. Vi måste understryka nödvändigheten av att de statliga åtgärder, som inverka på det svenska jordbrukets förhållanden, bli samordnade. Så blir inte fallet, om lantbruksnämndernas rationaliseringsverksamhet strävar efter att skapa bestående småbruk, medan de nya fiskelagarna komma att medföra, att småbruk som under århundraden bestått som

familjejordbruk genom förlust av fiskevatten överförs till ofullständiga jordbruk. Vi anse därför nödvändigt att lagen om gräns mot allmänt vattenområde utformas så, att undantag från huvudregeln kan göras med hänsyn till småbrukets förhållanden. I lantbruksnämnderna har staten organ, varigenom kustsmåbrukens behov av fiskevatten kan styrkas.

Med hänsyn till vad här förut anförts om huvudregelns skadeverkningar och till att lagen ej *i onödan* skall kränka den enskilda äganderätten föreslå vi, att enskilt fiskevatten skall hänföras till fastigheterna ej blott kring öar med minst 100 meters längd utan även kring alla till fastigheterna hörande mindre öar, holmar och skär. Alldeles särskilt är detta berättigat i de fall där enskilt fiskevatten varit hänfört till fastigheterna på grund av urminnes hävd, dom eller skattläggning, lantmåteriförrättningar eller länsstyrelsers bestämning av gränsdragning kring gemensamhetsfisken. Att blott öar med en viss storlek skola omges av enskilt fiskevatten saknar varje stöd i hittills gällande rätt. En sådan bestämmelse ger upphov till att de inskränkningar i fiskerätten, som genom den nya lagen komme att drabba olika fastigheter, bli fullkomligt slumpartade och därför i än högre grad än eljest räknade som orättvisa. Värdet av fiskevattnet kring en ö beror inte av öns längd utan av sjöbottnens och strandens beskaffenhet, läge i förhållande till strömmar m. m.

Den s. k. 1-kilometersregeln leder förutom till här förut påpekade svårigheter med svårbestämda gränser även till på sina håll stora och ojämnt drabbade inskränkningar i nu gällande enskild fiskerätt. Ett indirekt erkännande av att denna regel medför ohållbara förhållanden vid dess praktiska tillämpning ligger i de undantag från denna regels giltighet, som utformats i gränslagens 3 § i fråga om viss del av kusten i Norrbottens och Kalmar län, där huvudregeln ersatts av en linjedragning, innanför vilken allt vatten är enskilt. Det är naturligtvis tacknämligt, att några vatten bli fritagna från de mest skadegörande verkningarna av den nya lagen, men även där dessa gränslinjer uppdragits ha icke överallt enskildas, särskilt småbrukare, rimliga anspråk blivit tillgodosedda. Anledning till justering av vissa detaljer av dessa gränser föreligger och sådana komma också att påyrkas i andra motioner.

När man studerar den i 3 § föreslagna gränsdragningen får man det intrycket att den överallt är synnerligen väl motiverad, men att det inte varit enbart angelägenhetsgraden, som varit avgörande för att blott dessa gränslinjer uppdragits, utan att vederbörande fiskevattensägares och deras organisationers förmåga att göra sig gällande haft betydelse. Hade man gått efter angelägenhetsgraden hade gränslinjer enligt principerna i 3 § uppdragits även på andra platser. På vår östra kust finnas många platser, där liknande undantag äro motiverade, även om det inte gäller lika långa sammanhängande sträckor. Vi kunna inte acceptera att lagen förbigår vissa fiskevattenägares skäligen anspråk, endast därför att det rör sig om ett mindre antal. Lagen bör utformas så, att gränsdragning i överensstämmelse med vad som skett i 3 § kan ske även efter lagens antagande. Inom fiskerättskommittén har också

diskuterats utvägen att ordna gränsbestämningen genom linjedragning å normerande kartor, men metoden har av fiskerättskommittén avvisats som huvudregel, ehuru den tillämpats i här omnämnda 3 §.

Vi anse att denna metods användning utan att vålla större besvär bör kunna utvidgas. Enligt förslag till lag om ersättning för minskad fiskerätt (prop. nr 59) kan ersättning påyrkas av den, som enligt urminnes hävd, dom eller skattläggning eller på annan särskild grund innehar fiskerätt. Detta betyder, att alla, som genom 1-kilometersregelns tillämpning bli föremål för intrång, kunna begära att få sin ersättningsfråga prövad av de fiskevärderingsnämnder, som skola inrättas för län eller annat område. Enligt vår uppfattning skulle överenskommelser om sådan ersättning lättare kunna nås om dessa fiskevärderingsnämnder vore utrustade med rätt att med vederbörande fiskevattenägare träffa preliminära överenskommelser om annan gränsdragning mot allmänt område än enligt 1-kilometersregelns strikta tillämpning. De särskilda fallen kunde då bli prövade med hänsyn till såväl enskilda som allmänna behov av fiskevatten, och överbäganden kunde göras om det i vissa fall är av så stort värde att utöka det allmänna vattenområdet att det svarar mot lösensummorna. För fiskerättsnämnderna uppkommer därigenom inget merarbete, utan i stället förbättrade möjligheter att komma till uppgörelse. De på så sätt överenskomna gränserna kunde, sedan de av Kungl. Maj:t godkänts, inritas på normerande kartor.

De för yrkesfiskarna på allmänt vatten betydelsefullaste förbättringarna i de nya fiskelagarna ligga i utvidgningen av fiskerätten i fråga om strömming (sill) och skarpsill vid ostkusten. Fr. o. m. Stockholms län t. o. m. Kalmar län har förut sådant fiske blott varit tillåtet å vatten på minst 10 meters djup och utanför 180 metersgränsen. Nu föreslås denna fiskerätt utökad till vatten med blott minst 6 meters djup och i vissa fall 200 meter från strand vid kusten fr. o. m. Stockholms län ner till Kråkelund i Kalmar län. Söder om Kråkelund föreslås strömmings- och skarpsillfisket fritt i allt enskilt vatten. Även om denna utvidgade rätt till strömmingsfångst inte överallt tidigare varit erkänd inom detta område, överensstämmer förslaget i huvudsak med nu gällande sed, och vi anse det vara till fördel för strömmingsfångsten, att de föreslagna fiskerätsreglerna godkännas.

Vad som i lagförslaget om rätt till fiske kan inge betänkligheter, är den i 14 § medgivna rätten till fiske med långrev i vissa vatten med minst 20 meters djup. Att praktiskt kunna följa en sådan regel torde vara mycket svårt med de varierande vattendjup, som finnas utefter ostkusten. En utlagd långrev kan drivas av fisken eller av strömmar. Osämja med åtföljande processer torde därför komma att följa av denna bestämmelse. Enligt denna kommer fisk som fångas på krok att kunna fiskas där 20 meters djup finnes på enskilda fiskevatten, till särskilt förfång för arrendatorer på sådana vatten, som ha att erlægga arrende och vidtaga fiskevårdsåtgärder. Värdefull fjällfisk — gädda, aborre, sik och ål — kommer att fiskas på vatten, som yrkesfiskare betala arrende för. Ingen anledning finns därför att uppmuntra detta fria långrevsfiske, som enligt hävd vid stora delar av ostkusten blott fått

bedrivs efter torsk. Att utvidga rätten utöver denna sed är så mycket mindre befogat som krokfångad fisk har mindre avsättningsvärde på grund av lägre hållbarhet. Bestämmelsen i 14 § fiskerättslagen bör begränsas till fiske med enbart torskrev.

Samtliga i prop. nr 59 och 60 framlagda lagförslag föreslås träda i kraft den 1 januari 1951. Med hänsyn till vissa fiskerättsarrendatorers förlustrisker genom de nya gränslagarna bör ikraftträdandet skjutas minst två år längre fram i tiden. Enligt lagförslaget om ersättning för minskad rätt till fiske kan ersättning komma att utgå till fiskevattenägaren och i den mån fiskevattnet minskas nedsättas också arrendebeloppen. Men om arrendatorn genom minskningen av fiskevattnet får en hel del av sin för fiske på bestämda platser avpassade redskap oanvändbar får han göra stor förlust, som ingen ersätter honom för. Då bottengarns livslängd brukar vara omkring 3 år, skulle det vara rimligt att arrendatorerna av minskade fiskevatten finge rådtrum att slita ut sin nu innehavda redskap genom att lagarnas ikraftträdande uppskjutes till 1 januari 1953. Till någon skada för andra kan ett sådant uppskjutande inte lända.

Med stöd av vad vi här anfört hemställa vi,

A. att lag om gräns mot allmänt vattenområde ges sådan utformning att

1) fiskevatten i havet tillföres fastigheterna jämväl kring öar, holmar och skär med mindre än 100 meters längd;

2) Kungl. Maj:t må äga rätt vidtaga jämkningar i gränsdragningen enligt huvudreglerna, då sådan gränsdragning skulle föranleda uppkomsten av ofullständiga jordbruk bland kustsmåbruken; och

3) gränsdragning i enlighet med vad som föreslås i 3 § även efter lagens ikraftträdande må kunna ske genom beslut av Kungl. Maj:t efter förslag av fiskevärderingsnämnd. Dylika gränser inläggas på normerande kartor;

B. att lagen om rätt till fiske så utformas, att

1) föreskrifter som enligt 22 § av länsstyrelse må kunna utfärdas till hinder för skada å fiske med fast redskap i enskilt fiskevatten även må kunna utfärdas till skydd för fiske som bedrivs å allmänt område enligt tillstånd, omnämnt i 1 §; och

2) i 14 § benämningen långrev utbytes mot benämningen torskrev;

C. att alla i prop. 59 och 60 föreslagna lagar och lagändringar skola träda i kraft först den 1 januari 1953.

Stockholm den 20 februari 1950.

Einar Hægblom.

Carl Östlund.

Jöns Nilsson
i Bästekille.

Märta Boman.